

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: גזל וגניבה (יג)

כד באב תש"פ 1337 (שנה כה')

ההפטרה: "עניה סוערה"
(ישעיה נד')

פרשת ראה – שבת מברכין

ר"ח אלול יחול אי"ה בימים חמישי ושישי מולדו בליל רביעי בשעה 2:54 ו-16 חלקים

"ואכלתם שם לפני ה' אלוהיכם ושמזותם ככל משלוח ידכם" (יב,י)

כשאדם אוכל לשם שמים כדי שיהיה לו כוח לעבוד את הבורא ומקדש בכך את אכילתו ואומר על השולחן דברי תורה, אזי הוא תמיד יהיה שמח בחלקו ומיגיע כפיו על אף שפרנסתו מצומצמת כיוון שכל מטרתו היא לשם שמים ולא למלא תאוותו, מה שאין כן זה האוכל למילוי תאוותו וכרסו שאינו שמח ורק רוצה יותר ויותר.

"...והליזו לכם מכל אויבכם מסביב וישבתם בטוח" (יב,י)

לכאורה יש חזרה בפסוק, שאם עם ישראל מובטחים שתהיה להם מנוחה מכל אויביהם מסביב, מובן שישבו בטח בארצם, אם כן לשם מה הכפילות הזו? אלא ניתן לפרש ולומר שהכתוב מדבר גם על האויב רוחני והוא יצר הרע וגם על האויב הגשמי והם תלויים זה בזה. ואמרו רבותינו בגמרא (קידושין ל): "יצרו על האדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. על האדם חלה חובת ההשתדלות להתעורר והקב"ה יסייע בעדו, שהבטחון מהאויבים והגויים הגשמיים הרוצים חלילה לפגוע בעם ישראל תלוי אך ורק בלימוד התורה ובקיום מצוותיה.

"והחסידה והאנפה למינה..." (יד, יז)

למה נקרא שמה חסידה? מפני שעושה חסד עם חברותיה (רש"י פרשת שמיני) אמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי בבא מציעא פ"ג): העכברים הללו רשעים הם, שאחר אכלם הם קוראים גם לחבריהם שיאכלו גם הם. ונשאלת השאלה: מדוע החסידה שנותנת לחברותיה לאכול נחשב לה הדבר לחסד ולכן נקראת חסידה ואילו העכברים שעושים כמוה נקראים רשעים? אלא העכברים מפטמים עצמם באוכל של זרים ולא די בכך הם קוראים גם לחברתם לאכול אך החסידה פורשת לחברותיה מהאוכל שנועד בשבילה מחלקה היא וזה נקרא מעשה חסד, כי טובה וחסד צריך אדם לעשות ברכוש עצמו ולא ברכוש הזולת.

"איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוהיך אשר נתן לך" (טז,יז)

אפשר לפרש כפי מה שאמרו רבותינו באבות (ג,א): "תן לו משלו שאתה ושלך שלו". בא כאן משה רבינו להזהיר את ישראל ואומר להם: אל ירע לבבכם בעיניכם במתנות עניים, הרי הקב"ה ייתן לכם ממה לתת והוא שציוה אתכם לתת לעניים, נמצא שמשלו אתם נותנים, וזה שאמר הכתוב: "איש כמתנת ידו" - המתנה שאתה נותן לעני אל ירא בעיניך ליתן לו שהרי לא נתת משלך כלום אלא "כברכת ה' אלוהיך אשר נתן לך" ולכן תן לו בעין יפה ונפש חפצה.

לנהוג ביושר במסחר

פעם בא סוחר נודע לגאון רבי חיים אלעזר וקס, רבה של קליש ושטח בפניו את בקשתו בעיניים דומעות: "מורנו ורבנו, הנני ידוע בציבור כאיש עתיר נכסים, אך לאחרונה הורע מצבי הכלכלי וחרף עסקי המסועפים אני נמצא על סף פשיטת רגל, שמא יורשה לי לעשות פעם אחת איזו אונאה מחוכמת בעסקה חשובה שאני עומד לגמור בימים הקרובים, העשויה להעמידני מחדש על קרקע מוצקה?".

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:44-8:45

יציאת ש"ר"ת: 8:46

יציאת שבת: 7:56

כניסת שבת: 7:06

השיב לו הרב בסבר פנים יפות: "על הלוחות שהוריד משה לישראל נאמר: 'לוחות כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים' דבר זה בא לרמז לך, שלאיזה צד שלא תהפוך את הלוחות, יבלוט עליהם מיד הצו האלוקי: 'לא תגנוב'". (תורת הפרשה)

השריפה

מעשה שהיה

שמי אלעד אני לומד בתלמוד תורה בעיירה קטנה בצפון הארץ,

אני בן הבכור ומתחתי עוד 3 אחיות. יש לי חבר בכיתה ששמו יוחאי, תלמיד מצטיין ושקדן. המלמד שלנו, הרב יוחנן תמיד מביא אותנו כדוגמא לילד טוב שיש הרבה מה ללמוד ממנו ושלמד מהשאיפות שלו להצליח בלימוד התורה, ולי יש זכות ענקית בכך שהוא תלמיד אצלנו וגם אחיו הקטנים עתידים להמשיך בדרכו, איך זה יתכן אתם שואלים?

אתחיל מהתחלה, בליל חורף אחד לפני שנתיים הודיעו לנו אבא ואמא שהם נוסעים לחתונת בת דודה שמתקיימת בבאר שבע, 3 שעות נסיעה לפחות. בשעה 5:00 הם עלו על מכוניתם לא לפני שהבטיחו לנו הפתעות מהחתונה. ציפורה השכנה ובעלה נחום שהם חברים טובים של הורי וכבר חיתנו את כל ילדיהם שמרו עלינו. גשם זלעפות החל לרדת מלווה ברוח חזקה, הבטתי מהחלון וראיתי את צמרות העצים נעים ברוח כשלפתע נשבר ענף גדול, ופתאום התחיל הגג לדפוק ממש ברד שירד ארצה. אחיותיי נרדמו ואני קראתי ספר, נחום למד גמרא וציפורה סרגה, אט אט עיני נעצמו.

לאחר זמן מה לפתע התעוררתי, כל גופי בער מחום. פקחתי את עיני בבהלה וראיתי להבות מחוץ לחדר ועשן צרב את עיני. הייתי מבוהל מאד וצעקתי: "אבא! אמא! הצילו!!", פתאום נזכרתי שנחום וציפורה שומרים עלינו וצעקתי: "נחום תציל אותי!!", כעבור שניה הבנתי שגם אחיותיי בסכנה, קפצתי מיד מהחלון החוצה ונחתתי על הדשא מבוהל עד אימה מביט בלהבות המתמרות מהבית ההולך ונשרף. לשמחתי הבחנתי בציפורה המחזיקה בידה את שתי אחיותיי הקטנות שצורחות ובוכות. "איפה מרים התינוקת?" צעקתי לעברה, מטתה נמצאת בחדר שבסוף המסדרון, "נחום נכנס להוציא אותה" השיבה אך אני איני רואה אותו יוצא עימה.

בכיתי להקב"ה שמרים תחיה ונחום יוציא אותה אבל האש היתה לוהטת ואנו נמלטנו ממנה, ציפורה רעדה כולה שהיא ממלמלת פסוקי תהילים, "אוי, ריבונו של עולם, תרחם על נחום ומרים שיצאו בריאים ושלמים!!" מררה בבכי. מדלת הכניסה הרחבה של הסלון יצא נחום כולו אפוף עשן ובידיו עטופה בשמיכות מרים הקטנה, הוא התמוטט על הארץ מעולף לא לפני שמסר לציפורה את אחותי הקטנה. הכל נגמר כעבור מס' דקות כשהגיעו מכבי אש ואמבולנסים ואספו את כולנו לבית חולים. מאוחר יותר נודע לי שהיה קצר בארון חשמל, ממנו פרצה האש ועברה לוויילונות ולשטיחים ומשם לבית כולו, נחום שאף המון עשן וקיבל כוויות ברמה של 60% מגופו וסכנה נשקפה לחייו, הוא היה מחוסר הכרה ימים רבים ומחובר למכשירי הנשמה לעומתו מרים התינוקת השתקמה מהר וחזרה לחייך ולשמוח וברחמי שמים מרובים הכויות על גופה היו מועטות.

ציפורה לא משה ממיטתו וגם אני. בכל יום אחרי הלימודים הייתי מגיע לנחום וקורא תהילים לאט ובקול וצינתי שהם לרפואת האיש היקר והצדיק שמסר נפשו "נחום בין יעקב ובלומה", סגן מנהל המחלקה, דוקטור צביקה פיגנבוים היה נכנס מידי פעם כדי לבדוק את מצבו הרפואי הוא ליטף את שערותי בחביבות וצבט את לחיי ואני חייכתי אליו והמשכתי להתחנן להקב"ה שנחום יבריא...

הרגשתי שהוא מאד מעריך את ההשתדלות שלי עבור נחום. "אני לא דוקטור, מה שיש לי זו רק תפילה ותהילים ויש לנו אבא בשמים שהוא רופא חולי עמו ישראל והוא גם עוזר לך ד"ר

לרפא את החולים", אמרתי והוא הנהן בראשו.

יום אחד אמרתי לו "תראה ד"ר, כאן במחלקה שלך אתה עושה המון מצוות של הצלת חיים, וחז"ל מלמדים אותנו שכל המציל נפש מִישראל, כאילו הציל עולם מלא. אתה מבין כמה זכויות נפלאות יש לך? הצלת המון אנשים, ובקרוב תציל בעזרת השם גם את נחום". היה נדמה לי ששתי דמעות בצבצו מעיניו.

ערב אחד עת הגעתי למחלקה, נחום לא היה שם לרגע נבהלתי, אך ד"ר פייגנבוים אחז בידי וירדנו קומה, נכנסנו למחלקה פנימית נחום ישב על המיטה ולצידו ציפורה וכמה מילדי ונכדיו. הוא מאד שמח לקראתי ואמר: "שמעתי שהיית שליח נאמן לרפא אותי בזכות התהילים שאמרת. כל הכבוד, אלעד!" וחיבק אותי בחוזקה ואני בכיתי מהתרגשות. כעבור מס' דקות גם הורי נכנסו ושמחו לראות את נחום ערני. הד"ר סימן להורי לגשת אליו כי יש לו דבר מה לומר להם, והוא קרא גם לי. יצאנו למסדרון והוא אמר: "רציתי לומר לכם, הורים יקרים שיש לכם בן מלאך ועדיין נפש, כמעט חודש ימים הוא מגיע לכאן וקורא תהילים ומסביר לי עד כמה מלאכתי היא מלאכת קודש ועושה נחת רוח להשם... הדמעות שלו שנחום יבריא סללו מסילות לליבי....הייתי מאד מעוניין שבני יוחאי ילך בדרך היפה של בנכם, אתם יכולים לעזור לי?" הד"ר הסכים לעשות צעד גדול לכבוד הקב"ה, הוא, רעיותו וילדיו הלכו לסמינר "ערכים" ושבו ליהדות ואת בנם יוחאי רשמו לכיתה שלי ואנו יושבים זה לצד זה באותו שולחן.

(מול העינים שלי 3- קובי לוי)

הלכות גניבה גזילה [יג]

פינת ההלכה

- א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין ישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (ש"ע ח"מ סי' שמה ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).
- ב. ילד מעל גיל 5 העולה עם הוריו לאוטובוס, אסור להורים לומר לנהג שהילד פחות מגיל 5 כדי שלא יצטרכו לשלם עליו דמי נסיעה משום גזל (אין למו מכשול ח"ט פ"ד ס"יא).
- ג. אין לעכב את תנועת כלי הרכב בכביש משום שגזול זמנם של בעלי רכבים שאחריו ויכול גם ח"ו לגרום לתאונת דרכים במצב זה ה", כפי שמצוי שבעל רכב עוצר באמצע הכביש כדי להגיד "שלום" לחברו ומעכב בזה את המכוניות שמאחריו (חוקת משפט גזלה עמ' עא ס"פ, עלינו לשבח ח"ד עמ' תרכג).

גניבת דעת[המשך-3]

- ד. אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, והאיסור הוא בין ישראל ובין מגוי (ש"ע סי' רכה ס"ו) גניבת דעת במסחר פירושה הטעית הקונה בטיב הסחורה אע"פ שהסחורה שוה את המחיר בו נמכרה (משפטי התורה לגר"ל שפי"ז ח"ב סי' יג ס"א).
- ה. אסור לגנוב את דעתו של חברו בין ע"י דיבור ובין ע"י עשיית מעשה כגון: פרסומת מטעה בעיתונים או במודעות וכדו' (משפטי התורה ס"ב, פתחי חושן הל' גניבה פ"טו).
- ו. אסור לתלמידים ולתלמידות להעתיק בבחינות שעושים במוסדות החינוך למיניהם כוון שעוברים בזה על גניבת דעת ומדבר שקר תרחק ועל רמאות.
- ז. ואם קיבל תעודה מקצועית בזכות העתקות אלו ומתקבל בזכות זה למקום עבודה, עובר על גזל שמחזיקים אותו למומחה ואינו כזה וגורם נזק למקום העבודה (ש"ע שטב הלוי לרב וואזנר ח"י סי' קסג, שו"ת אגרות משה לגר"מ פיינשטיין ח"ב סי' ל, שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' רעה).
- ז. מי שמראה לחברו כאילו הוא אוהב אותו ושמח לראותו ובאמת בתוך תוכו אינו אוהב אותו אלא רק מעמיד פנים, הרי זה גניבת דעת ובנוסף לכך יש בזה גם איסור "לא תשנא את אחיך בלבבך" (אין למו מכשול פ"טו ס"א ע"פ פלא יועץ ערך גניבה).
- ח. גבאי צדקה האוסף מעות עבור תלמיד חכם שחי במצוקה גדולה וברצונו לומר לתורמים שהוא אוסף כסף עבור "הכנסת כלה" כדי שיתרמו לו יותר, אסור לו לעשות כן משום שיש בזה גניבת דעת (שו"ת שטב הלוי ח"ב סי' קיט, אין למו מכשול פ"טו ס"יט).
- ט. איסור גניבת דעת הוא גם בדברים שמראה לחברו כאילו עושה עבורו איזו טובה או כבוד מיוחד ובאמת אינו מתכוון לעשות עבורו כלום (ש"ע ח"מ סי' רכה ס"ו). וכן המוליך את חברו שולל עובר על איסור גניבת דעת (חוקת משפט לגר"א פר"א פ"י ס"ג בשם חזון איש).

י. אדם הלך לב"ח לבקר את חברו המאושפז ולאחר שביקרו נודע לו על חבר אחר המאושפז גם הוא באותו בית חולים והלך לבקר גם אותו, אסור לו לומר לו שבא במיוחד לבקר שיש בזה גניבת דעת לומר כן (עלנו לשלם ח"א עמ' תרנ"ד פט).

יא. כאשר אדם אינו מטעה את זולתו שהוא עושה מעשה מיוחד עבורו, אלא חברו טועה מאליו אין חיוב להודיעו שטעה. כגון: שפגש בדרך את חברו והחבר חשב שיצא במיוחד לכבודו, אינו צריך להודיעו (ש"ע חו"מ סי' רכ"ה ס"ו).

דוגמא מעשית: רות צעדה באיטיות במסדרונות בית החולים. זה עתה ביקרה את חברתה הטובה ונשארה לה עשרים דקות עד שיגיע האוטובוס, ממרחק ראתה את שכנתה זהבה יושבת בחלוק על הספסל ליד מחלקת יולדות קורנת מאושר, היא מיהרה לקראתה כמי שהגיעה במיוחד בשבילה, איחלה לה בחמימות "מזל טוב" והתעניינה במצבה. אחרי כרבע שעה קמה והלכה לדרכה. זהבה היתה אסירת תודה לשכנתה המסורה שטרחה למענה ונסעה עד בית החולים המרוחק כדי לבקרה, אין בכך גנבת דעת מפני שזהבה החליטה על דעת עצמה שרות הגיעה למענה (משפטי השלם המקולר פ"ט עמ' קעב).

יב. מותר "לגנוב דעת" במקום שמתכוון להציל אחרים מאיסור. כגון: אב שבנו מתעצל ורגיל להתעורר בכל בוקר בשעה מאוחרת לאחר תחנונים רבים ומאחר לתפילה. והאב חושב לסובב את מחוגי השעון שיראה שעה מאוחרת כדי שיקום הבן וילך לתפילה כשבפועל השעה מוקדמת (עלנו לשלם ח"א עמ' תשל"ג).

יג. אשה ששואלת את בעלה בערב שבת "מתי נכנסת שבת?" אם בעלה יודע שהיא רגילה להתעכב עד הרגע האחרון, מותר לו לומר שהשבת נכנסת יותר מוקדם ואין בזה גניבת דעת (ואין למו מכשול פ"ט ס"י).

יד. מותר לגנוב דעת חברו לצורך מצוה כגון: להטעות את שונאו כאילו שעושה לו טובה או כבוד ואפילו כמה פעמים, כדי לפייסו שישלים עימו (ש"ע המקולר עיני ילחק ממנו עמ' קיח).
טו. המבטיח הבטחות כדי שיבחרו בו ואינו חושב לקיימם, מלבד שעובר על איסור שקר עובר על גניבת דעת (ממון ושראל לגר"י לוגסי עמ' קיד).

טז. בחור צעיר שהלבינו שערותיו וצבע אותם בשחור כדי שלא יראה מבוגר בשידוכים, אינו צריך להודיע זאת לבחורה שנפגש עימה לצורך שידוכין כיון שדבר זה אינו מפריע למהלך התקין של חיי הנישואין ולכן אינו נחשב לגניבת דעת (אין למו מכשול לגר"א ושראל ח"ט פ"ט ס"ד).

ולעניין צביעת השער לגברים: אסור לגבר לצבוע את שערות ראשו הלבנות לשחור וכדו' משום איסור "לא תלבש" (ש"ע יו"ד סי' קפ"ד ס"ו) הטעם: שישוד של "לא ילבש" משמעו שלא ליפות את עצמו לעשות כמעשי הנשים כדי למצוא חן בעיניהן כדי שלא יגיע לידי "תועבה" (כ"כ הרמב"ם).

אך אם רוצה לצבוע אותם כדי שלא יראה מבוגר בשידוכין, אע"פ שיש אומרים שאסור משום "לא ילבש", המקל בזה לצבוע יש לו על מה לסמוך במקום של מצות נישואין וכדו' (ויאבד יוסף לגר"י זר שלם ח"ב סי' סו, עיין זכר משה ח"ח סי' ח ס"ק ו, שו"ת יאכל ענדי ח"ח סי' יז אות ז, שו"ת הרש"ל לגאון ילחק יוסף ח"א יו"ד סי' ח). ויעשה זאת ע"י גרמא דהיינו בלקיחת תרופות (שו"ת הרש"ל ס"ס) ואם אי אפשר יצבע שערותיו ע"י גוי (עיין שו"ת עולת ילחק לגר"י ללאכי ח"ב סי' קסא, אין למו מכשול לגר"א ושראל ח"ב פ"ג ס"ד, שו"ת הרש"ל ס"ס) או ע"י קטן (שו"ת הרש"ל ס"ס).

וכן מותר להשיר שער בגוף במקום שמפריע לו ע"י טיפול בלייזר, שיש להקל בזה בזמן הזה (שו"ת הרש"ל ס"ס) כגון: כשהגבות שלו מחוברות וע"י לייזר מסדרים לו 2 גבות נפרדות (ס"ס).

יז. אדם שברצונו להתקבל לעבודה מסוימת שדרושים שם עובדים צעירים, ומאחר שצמחו לו שערות לבנות במידה מרובה, חושש שלא יקבלוהו לעבודה. אם הוא יכול לתפקד בעבודה זו כמו אדם צעיר, רשאי לצבוע את שעריו ואין בזה איסור גניבת דעת (שו"ת אגרות משה לגר"מ פיינשטיין יו"ד ח"ב סי' סא, עיין ויאבד יוסף ח"ב סי' סו, אין למו מכשול ס"ס טו). [צביעה ע"פ האמור בסעיף קודם].

הלכה שנצרכת לתקופת הקיץ הובאה בספר חזון עובדיה שבת לרש"ל צעודיה יוסף (ח"ו עמ' פח ס"ז): "מי שרגיל להתרחץ כל גופו מידי יום ביומו, ואם לא יתרחץ בשבת כל גופו יצטער מאוד, מותר לו להתרחץ כל גופו גם בשבת במים שהוחמו מערב שבת, ובלבד שיזהר שלא יחטט שערותיו".

העלון מוקדש לעילוי נשמת אליהו בן אברהם ומרים גובי ז"ל ת.ג.צ.ב.ה

כולל יום שישי באשדוד אברכים שלומדים עם בעלי בתים בכל יום שיש מ- 9:00 עד 11:00 בבוקר בב"כ מאור הרשב"י רח' שלמה בן יוסף 18 אזור ו'

שעור גמרא דף יומי באשדוד בימים א-ה בשעה 9:00 עד 10:00 בערב בב"כ אליהו הנביא רח' חפץ חיים אזור ג עם הרב יעקב לייפר בן האדמו"ר מפיטסבורג שליט"א

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com